

t. j. kerv se po žilah hitreje pretaka; to pa zopet vse organsko življenje pospešuje. Pri urnem delu se tudi hitreje sope, t. j. v pluća dohaja več dobrega zraka (kislica), ki slabo črnkasto kri spreminja v dobro rudečkasto. Vse to pa stori, da život potrebuje in porabi več redivnih snovi in vse življenje se nagljeje verši. Hrana se hitreje spreminja v redivni sok, ki dohaja v kri, ta zopet redi mišice in kosti, in kratko rečeno: gibanje pospešuje vse organsko delo v človeškem životu. Od tod tudi dohaja, da delalni ljudje potrebujejo in prebavijo več živeža nego mirno živēči. Tudi se dá fiziologično dokazati, da je ravno telovaja in gibanje sploh vzrok, da so delalni in gibajoči ljudje med delom in po delu tako veseli, serēni, dobrovoljni in pogumni. To vidimo pri telovadcih, pri igrajoči mladini, pri vojakih, kmetih itd.; drugi pa, n. pr. uradniki, pisarji, ženske po mestih, ki vedno sedē, so naj večkrat sami s seboj nezadovoljni in se odlikujejo zlasti s svojim „kislim obrazom“.

Dosedaj smo se za terdno prepričali o koristi telovaje. Pa ne samo to, da je koristno, ako se odločno in z veseljem telovadstva poprimemo; tudi dolžnost in potreba nam to nalaga.

(Konec prih.)

Metelko

v
slovenskem slovstvu.

3. L. 1789 je bil V. Vodnik za duhovnega pomočnika menda v Ribnici, l. 1798 je bil že v Ljubljani, prišel s Koprivnika, učenik pesništva (Lehrer der Poetik) ali tedaj VI. gimnazijskega razreda; l. 1806 dá na svetlo „Pesme za pokušino“ in l. 1809 „Pesmi za brambovce“ in l. 1811 je bil „vódia latinskih, prvih in délovskih šol“ (cf. Pismenost str. VIII.). Tedaj je Vodnik najbolj slovel. V novomeških latinskih že, gotovo pa v ljubljanskih licejskih ali visokih šolah (visokošolstvo Lyceum, vsešolstvo Universität Vodn.) se je bil Metelko soznalil z njegovimi veljavnimi slovstvenimi spisi. Posnemal ga je poslej v pisavi tako, da je v slovenščini, vzlásti v imenji ali slovničnem imenoslovji Vodnik bil mu res vodnik.

Od l. 1806 je slovenil Vodnik cesarske nemške ukaze in deželnega vladarstva razglase in razpise (Patente, Currenden, Circulare itd.) prestavljal v „deželni jezik“ ter je dobival za to kar kranjski tolmáč (als krainerischer Translator, ex Cammerali) 100 gld. na leto. To sitno in časih prav težavno delo so mu milostno pustili tudi poslednje leta, kadar se je zvezda njegova bila že uternila. Jeli dobival stanovitno plačo, ne vem; to pa vem, da je l. 1817 poslovenil

32 takih ukázov in razglasov in poprosil, naj mu deželno vladarstvo za to delo, „s katerim sem si, kakor sam najbolj čutim, velikrat hudo ubijal glavo“, nakloni dobrotno nagrado, in — dali so mu 60 gld. — V tej prošnji je podpisan Vodnik „začasni učenik laškega jezika na liceji (Provisorischer Prof. der It. Sprache am Lyceum)“, ker tudi to so mu bili dovolili, da je „stari pevec Ilirije oživlene in Ilirije zveličane“ smel učiti laški jezik še na liceji, vendar le začasno. — L. 1819 nagloma umre Vodnik. Metelko je bil prvi, ki je njegovo smert naznanil Zoisu, kateri gre za njim v grob še tisto leto. Kakor nekdanj Horac pa Mecena (l. 8. pr. Kr.), tako sta isto leto (1819) umrla Vodnik pa Zois.

Naslednik je bil Vodniku Metelko v slovenščini; naslednik mu je bil tudi v tem, da je koj po njegovi smerti sloveniti jel vradne ukaze in razglase. Delal je to nekaj časa z Debevcem vred. Prosil je, naj mu izročijo ta posel in plačajo, kakor nekdanj Vodniku, jako težko, dokaj časa utratno delo. Postavili so ga bili res l. 1820 za kranjskega tolmača ali prestavljavca z opombo, naj sloveni kar se dá po domače in naj se ogiba novih, priprostemu človeku neznanih besedi. Po tej opombi so čislali njegove prestave, ki sim ter tje niso vse čiste in krepke. Opravljal pa je to delo Metelko do l. 1847. — Služil je tako deželnemu vladarstvu, pa tudi drugim vradnijam ali gosposkam, deželskim in duhovskim, največ brez plačila. Še sedaj porabijo človeka radi tu in tam; kaj še le tedaj, ko so dobre Slovence šteli na perste! Tako je postregel nekterikrat kmetijski družbi, ktera ga je hvalno vpisala med svoje ude ter poslala mu 2. julija 1822 sprejemnico, češ, da jo bode podpiral še v prihodnje. Tako je pomagal vzlasti duhovski gosposki ali škofijstvu. Bere se, da je Metelko poslovenil „Presvétiga Gospoda našiga Piusa VII po božji previdnosti Papeža apostolsko pismo, s' ktirim je družba, imenovana karbonarska, preklicana. V Lubl. 1822“; tako „Zadna pridiga, s' ktéro so mil. knez véliki Škof Auguštín Gruber 4. pros. 1824 . . . slovo jemali. V Ljublj. 8!“; tako pred ko ne tudi poslednje pismo njegovo: „Auguštín po božji ino apost. Sédeža milosti Ljubljanski Škof itd. vsim vérnim Ljublj. Škofije zdravje ter Škofji blagoslov ino zégen. V Ljublj. 1824“ (vid. Šaf. súdsl. Lit. I. pag. 88. 125. 149.).

Naslednik je bil Vodniku Metelko tudi še v tem, da je po njegovi smerti začasno učil laški jezik na ljubljanskih visokih šolah ali na liceji in je opravljal to službo vsled vladnega določila od 14. aprila 1819 to leto in v obeh tečajih l. 1820 tako, da so bili z njim popolnoma zadovoljni. Povedano je že bilo, da je v stolni cerkvi zvesto spovedoval Talijane, in l. 1821 je prevzel tudi duhovne

opravila na ljubljanskem gradu, kjer so bili zaperti tedaj nekteri laški karbonari (t. j. ogljarji, nekaki zidarji svobodarji), ktere je pogostoma obiskoval. Priserčne so besede, ki mu jih je pisal 1. junija 1819 učenec, poslej učenik Leopold Gunz: „... jezika, ktera razlagate Vi, prečast. gospod, kakor Vaš preč. sprednik, g. Valentin Vodnik, jezik sv. Očeta naslednika Petrovega in jezik očetnjave, sta pač vredna, da imata dokaj učencev (verdieneu wohl ein glorreiches Collegium)“.

Razun tega je že l. 1818. sam od sebe Metelko jel pripravnik za ljudske šole na kmetih učiti, kako je brati in pisati jezik kranjski (slovenski in kako je to razlagati učencem. Po trikrat na teden je brez vsega plačila razlagal ta nauk. Pač mu je l. 1819. dala za to vlada posebno pismo, svėsta si, da bode kranjskim ljudskim šolam v prid napredoval v tem hvale vrednem početji. Podučeval je tako Metelko menda še tudi l. 1820—21.

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje Josip Levičnik.

Moto: „Nulla dies sine linea!“
Stari rimljanaki progovor.

Po razlaganju mnogoverstnih korist, ki nam jih donša sadjereja, prestopili smo na vprašanje: od kod naj dobiva sadjerejec drevesa? Odgovor na to se glasi: zamore si jih kupiti, ali pa sam izrediti in pridelati. Da si jih je bolje in tudi ložeje izrejati, kot kupovati, se lahko umé. Donaša nam pa to troje posebnih koristi, namreč: da 1. lahko mladino pri tem te kaj koristne vednosti učimo, ktera ji dela tudi posebno veselje; — 2. da otroke vadimo s tem marljivosti, in kar je še več, da mladini vcepimo koj v mladih letih skerb za domačo sadno drevje, ter spoštovanje za tujo lastnino. Če otrok namreč vidi, da njegovo mlado drevce dobro raste, bal se bo ga poškodovati, in poleg tega se bo pa tudi učil, da, kar je njemu drago, je enako drago tudi drugim ljudem; 3. pa nas domá izrejene drevesca tudi bolj kup stanejo, ter so v mnogem oziru dokaj boljša. Kupljena drevesca so mnogokrat šibka in slabotna; se pogosto predolgo okrog prenašajo in s tem poškodujejo, preveč pretisnejo in premečkajo, med tem ko se domá pridelana lahko koj iz zemlje v zemljo presadijo. Ni pa tudi vsako drevesce za vsaki kraj in za vsako podnebje; torej je treba posebno pazljiv biti pri nakupovanju tujih sadnih drevesc. Pa tudi pri domačem pridelku naj se gleda, kakoršnih plemu seme vsejemo. Nekteri sadjerejci imajo na tisuče in tisuče plemen, kar pa je le bolj baharija. Po mnenju g. Schirn-